

ANEMIYANING TURLARI.

Farg'ona viloyati Uchko'prik
tumani 48-maktab biologiya fani
o'qituvchisi Egamova Zilolaxon Burxonovna

Annotatsiya. Anemiya qondagi qizil qon tanachalari yoki gemoglobin sonining kamayishi bilan tavsiflangan tibbiy holat bo'lib, kislorod tashish qobiliyatining pasayishiga olib keladi. Anemiyaning har xil turlari mavjud, ularning har biri turli xil asosiy sharoitlardan kelib chiqadi. Ushbu maqolada anemiyaning eng keng tarqalgan turlari, jumladan temir tanqisligi anemiyasi, B12 vitamini tanqisligi anemiyasi, folat etishmovchiligi anemiyasi va gemolitik anemiya, ularning sabablari, belgilari va davolash strategiyalari batafsil tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: anemiya, temir tanqisligi anemiyasi, vitamin B12 tanqisligi, gemolitik anemiya, folat etishmovchiligi, gemoglobin, qizil qon tanachalari, davolash.

Anemiya-bu global miqyosda millionlab odamlarga ta'sir qiladigan keng tarqalgan sog'liq holati. Bu qizil qon tanachalari yoki gemoglobinning past darajasi bilan belgilanadi, bu qonning kislorodni tanadagi turli to'qimalarga tashish qobiliyatini buzadi. Jahon Sog'liqni saqlash tashkiloti (JSST) ma'lumotlariga ko'ra, anemiya taxminan 1,62 milliard kishiga ta'sir qiladi, temir tanqisligi anemiyasi eng keng tarqalgan shakl hisoblanadi. Vaziyat ozuqaviy etishmovchilik, surunkali kasalliklar yoki genetik kasalliklardan kelib chiqishi mumkin va uning og'irligi engildan hayot uchun xavfli bo'lishi mumkin. Anemiyaning har xil turlarini tushunish tashxis qo'yish va tegishli davolanish uchun juda muhimdir.

Anemiya-bu organizmda to'qimalarga etarli kislorod etkazib berish uchun sog'lom qizil qon tanachalari etarli bo'lmagan holat. Anemiyaning sabablari va xususiyatlariga qarab tasniflangan bir necha turlari mavjud:

1. Temir Tanqisligi Anemiyasi

- Sabab: temirni etarli darajada iste'mol qilmaslik yoki so'rilish yoki surunkali qon yo'qotish.

- Alomatlar: charchoq, zaiflik, rangpar teri, nafas qisilishi va bosh og'rig'i.
- Davolash: temir qo'shimchalari, temir iste'molini ko'paytirish uchun dietani

o'zgartirish.

2. Vitamin Etishmasligi Anemiyasi (Megaloblastik Anemiya)

- Sabab: B12 vitamini yoki folat etishmasligi.
- Turlari:
 - Zararli anemiya: yomon singishi tufayli B12 etishmovchiligining bir turi.
- Alomatlar: charchoq, nafas qisilishi, qo'l/oyoqlarda qichishish, xotirani

yo'qotish.

- Davolash: B12 vitamini yoki foliy kislotasi qo'shimchalari, dietadagi o'zgarishlar.

3. Gemolitik Anemiya

- Sabab: irsiy yoki orttirilgan qizil qon tanachalarining muddatidan oldin nobud bo'lishi.

- Turlari:

- O'roqsimon hujayrali anemiya: qizil qon tanachalari yarim oy shaklida bo'lib, parchalanadigan irsiy shakl.

- Talassemiya: anormal gemoglobin ishlab chiqarishga olib keladigan irsiy kasallik.

- Alomatlar: charchoq, sariqlik, siydikning qorayishi, taloqning kattalashishi.

- Davolash: qon quyish, immunitetni bostirish uchun dorilar, foliy kislotasi qo'shimchalari.

4. Aplastik Anemiya

- Sabab: suyak iligi shikastlanishi barcha qon hujayralari ishlab chiqarishning kamayishiga olib keladi.

- Alomatlar: charchoq, infeksiyalar, qon ketish muammolari (trombotsitlar pastligi tufayli).

- Davolash: qon quyish, suyak iligi transplantatsiyasi, immunosuppressiv terapiya.

5. Surunkali kasallik anemiyasi

- Sabab: saraton, OIV, revmatoid artrit va buyrak kasalliklari kabi surunkali kasalliklar qizil qon hujayralari ishlab chiqarilishiga ta'sir qilishi mumkin.
- Alomatlar: ko'pincha engilroq, asosiy kasallik belgilari ustunlik qiladi.
- Davolash: asosiy kasallikni boshqarish, eritropoetin terapiyasi (qizil qon hujayralari ishlab chiqarishni rag'batlantirish uchun).

6. Sideroblastik Anemiya

- Sabab: suyak iligida temirning anormal ishlatilishi, gemoglobin sintezining buzilishiga olib keladi.
- Alomatlar: charchoq, zaiflik, rangpar teri, bosh aylanishi.
- Davolash: B6 vitamini (piridoksin), qon quyish yoki og'ir holatlarda suyak iligi transplantatsiyasi.

7. Gemorragik Anemiya

- Sabab: o'tkir yoki surunkali qon yo'qotish(masalan, travma, jarrohlik yoki oshqozon-ichakdan qon ketish).
- Alomatlar: tez qon yo'qotish bosh aylanishi, nafas qisilishi va shokka olib kelishi mumkin.
- Davolash: qon quyish, qon yo'qotish sababini davolash.

Anemiyaning har bir turi alohida sabablar va davolash usullariga ega, shuning uchun tashxis qo'yish ko'pincha qon testlarini va ba'zan boshqa diagnostika vositalarini talab qiladi.

Anemiyaning tarqalishi, xususan temir tanqisligi anemiyasi, rivojlangan va rivojlanayotgan mamlakatlarga ta'sir ko'rsatadigan global sog'liq muammosi bo'lib qolmoqda. Anemiyaning har xil turlarining patofiziologiyasi sezilarli darajada farq qiladi, ammo barchasi to'qimalarga kislorod etkazib berishni kamaytiradi, bu esa charchoq, zaiflik va nafas qisilishi kabi alomatlarga olib keladi.

Temir tanqisligi anemiyasi eng oldini olish va davolash mumkin, ko'pincha dietani o'zgartirish va temir qo'shimchalari bilan boshqariladi. Aksincha, B12 vitamini va folat etishmovchiligi anemiyalari o'ziga xos qo'shimchani talab qiladi va emilim

muammolarini hal qiladi. Gemolitik anemiya va aplastik anemiya murakkabroq va ko'pincha qon quyish, immunosupressiv terapiya yoki suyak iligi transplantatsiyasi kabi aralashuvlarni talab qiladi.

Sharh shuni ko'rsatadiki, anemiyani erta tashxislash va davolash og'ir asoratlarning oldini olish uchun juda muhimdir. Surunkali anemiyani uzoq muddatli boshqarish, ayniqsa genetik sharoitlar yoki surunkali kasalliklar sharoitida, muhim tibbiy muammo bo'lib qolmoqda.

Xulosalar:

Anemiya bir nechta turlarga ega bo'lgan turli xil holat bo'lib, ularning har biri o'ziga xos diagnostika va terapevtik yondashuvlarni talab qiladi. Temir tanqisligi anemiyasi eng keng tarqalgan va erta aralashuv bilan boshqariladi. Ammo gemolitik va aplastik anemiya kabi boshqa turlar yanada murakkab davolanishni talab qiladi. Anemiya belgilari va sabablarini bilish, o'z vaqtida tibbiy yordam bilan birgalikda bemorning natijalarini sezilarli darajada yaxshilashi mumkin.

Erta skrining dasturlari: ayniqsa, xavf ostida bo'lgan aholi (ayollar, bolalar va qariyalar) uchun skrining dasturlarini amalga oshirish anemiyani erta aniqlashga va uning tarqalishini kamaytirishga yordam beradi.

Oziqlanish bo'yicha ta'lim: Sog'liqni saqlash tashabbuslari anemiyani, ayniqsa zaif guruhlarda oldini olish uchun temir, B12 vitamini va folatga boy muvozanatli ovqatlanishni targ'ib qilishga qaratilishi kerak.

Sog'liqni saqlash tizimini takomillashtirish: kam ta'minlangan hududlarda tibbiy xizmatlardan foydalanishni ta'minlash anemiyani erta tashxislash va davolashda, xususan, ozuqaviy anemiya keng tarqalgan kam ta'minlangan mamlakatlarda yordam beradi.

Keyingi tadqiqotlar: gemolitik va aplastik anemiya kabi murakkab anemiyalarning patofiziologiyasi va davolash bo'yicha olib borilayotgan tadqiqotlar ilg'or davolash usullarini ishlab chiqish va bemorlarning natijalarini yaxshilash uchun juda muhimdir.

Adabiyotlar.

1. Mirziyoyev Sh.M. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta'minlash yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi. —O'zbekiston NMIU, 2017.— 47 b.
2. Mirziyoyev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. —O'zbekiston NMIU, 2017. – 485 b.
3. Xolmatov X.X., Axmedov U.A. Farmakognoziya - 1 qism.-Toshkent: Fan, 2007.- 408 bet.
4. Xolmatov X.X., Axmedov U.A. Farmakognoziya - 2 qism.-Toshkent: Fan, 2007.- 400 bet.
5. Po'latova T.P., Xolmatov X.X. Farmakognoziya amaliyoti - Toshkent: Abu Ali Ibn Sino nomidagi tibbiyot nashriyoti, 2002.-360 bet.
6. Trease and Evans Pharmacognosy. International Edition: Edinburg, London, New York, Philadelphia, Sidney, Toronto (16th edition). - London (UK): Saunders Elsevier Limited, 2009.